

Diepte en kleurenpracht aan de Maas

De Lambertuskerk in Horst aan de Maas bevat een weinig bekende hoogwaardige verzameling kunstschaten. De parochianen willen die delen door een recent verschenen boek.

Ben van de Venn

De transsubstantiatie (de werkelijke verandering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus tijdens de Eucharistie) werd tijdens het Vierde Lateraans Concilie in 1215 in een document vastgelegd. Het verspreiden van dit universele leerstuk ging niet zonder slag of stoot. In twee Nederlandse basilieken, Meerssen en Boxmeer, wordt herdacht dat priesters pas na een wonder overtuigd raakten van de juistheid ervan. Een minder bekend getuigenis van de strubbelingen bij invoering van het leerstuk is te zien in een beeldengroep in de Lambertuskerk te Horst aan de Maas. Samen met de rijke collectie houten beelden uit de late Middeleeuwen en modern gebrandschilderd glas is het een hoogtepunt in de collectie kerkschaten van de Lambertus.

Twintig houten beelden

Deze schatten werden op vrijdag 15 november gepresenteerd middels een rijk geïllustreerd puik boekwerk met de titel *De Hemel op aarde*. Een belangrijk deel van

Christus op de koude steen, deel van een beeldengroep die de zogeheten 'Gregoriusmis' uitbeeldt.

de kerkschaten vormen de twintig houten beelden uit eind vijftiende en begin zestiende eeuw van de hand van de Meester van Elsloo. Ze hebben de Hervorming, die aan deze streek voorbijging, overleefd en zijn bij de verwoesting van de kerk in 1944 door Horstenaren in veiligheid gebracht. De laatste dertig jaar zijn ze door de belangrijkste restaurateurs uit Nederland opgeknapt. Nu werd het tijd de weinig gekende schatten aan een breder publiek bekend te maken.

Totaal andere Maria

In tegenstelling tot veel kerken in deze streek heeft de Lambertus geen Calvariegroep boven het altaar. Maar elke kerkganger en -bezoeker ziet hoog tegen de apsis het kruisbeeld met Christus. Onder het kruis staan traditioneel Maria en Johannes, zo ook in Horst. Maar de opstelling roept vragen op. Bij een gebruikelijke Calvarie kijkt de gekruisigde Christus links naar beneden, waar Maria staat. Bij deze beeldengroep kijkt Christus ook naar links, maar Maria die snikt in haar sluijer kijkt de andere kant op. Heeft de kunstenaar willen uitdrukken dat ze het niet meer kon aanzien?

Een totaal andere Maria is de moeder op de Piëta. In dit realistische beeld naar het voorbeeld van de gelijknamige Piëta van Michelangelo in de Sint-Pieter ligt haar gestorven zoon schuin over haar schoot. De tranen van de Moeder Gods en de wonden van Christus zijn duidelijk en levensecht weergegeven. Het beeld moet, getuige het vele bladgoud, erg populair zijn geweest.

Pestheiligen

Het is waarschijnlijk dat het merendeel van de beelden aan altaren was verbonden, die door gilden of broederschappen werden gebruikt. Daarnaast zijn er ook beelden die niet of moeilijk aan een altaar verbonden kunnen worden en fungeerden als devotiebeelden. Voorbeelden zijn Sint-Agnes, Sint-Cornelius, Job en Sint-Rochus. Deze laatste veertiende-eeuwer besloot

na de vroege dood van zijn welgestelde ouders een leven als pelgrim te leiden. Onderweg verpleegde hij zieken. Op de terugweg vanuit Rome liep hij zelf de ziekte op die in die tijd in heel Europa rondwaarde: de pest. Op het beeld in de Lambertus vertoont hij naast de uitrusting als pelgrim een pestbuil op zijn bovenbeen. Hij wordt aangeroepen tegen de pest en andere besmettelijke ziektes. Samen met de ook in Horst aanwezige Antonius Abt en Sint-Sebastianus wordt hij gerekend tot de zogeheten pestheiligen.

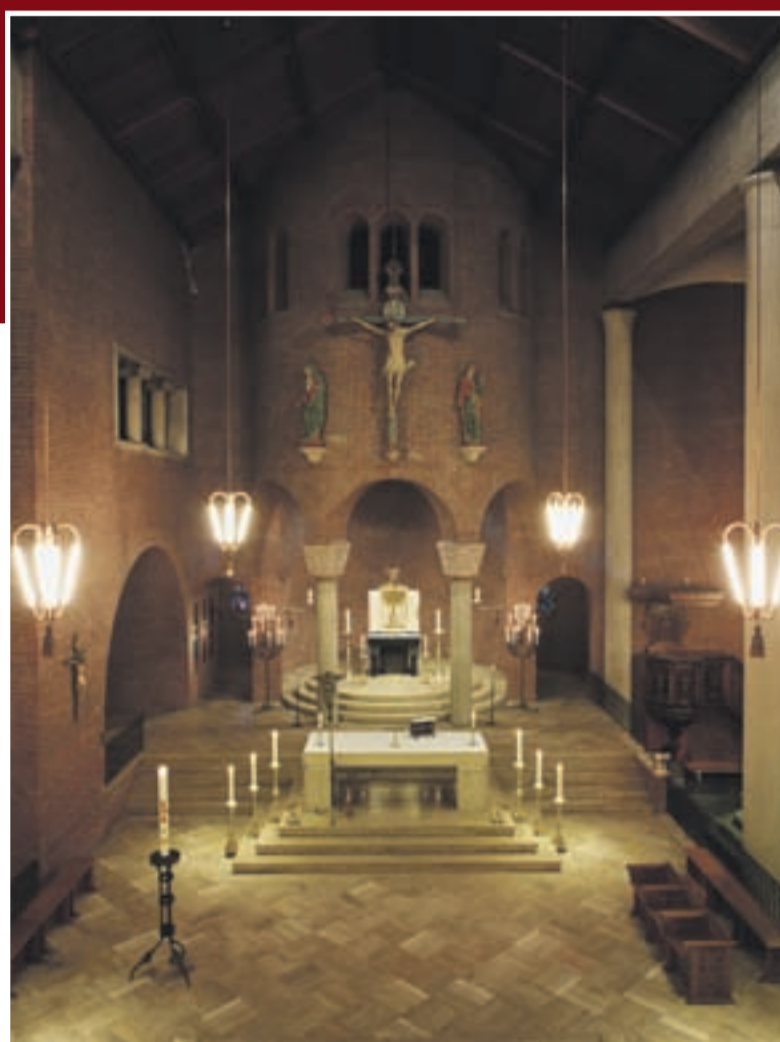
De 'Gregoriusmis'

Bij de beelden van de Lambertuskerk moet zeker ook de zandstenen beeldengroep genoemd worden die als 'Gregoriusmis' wordt aangeduid. De groep bestaat uit een reliëf, een zuil, een groot kruis en een beeld van Christus op de koude steen. Centraal staat hier de in de vijftiende en zestiende eeuw populaire legende van een verschijning van Christus aan paus Gregorius de Grote terwijl deze de Mis celebreert. Een van de aanwezige gelovigen zou twijfels hebben geuit aan de verandering van wijn en brood in het bloed en het lichaam van Christus. Terwijl Gregorius bad om een overtuigend teken, verscheen Christus boven het altaar, omgeven door aan het lijdensverhaal ontleende attributen. Op het reliëf is heel plastisch uitgebeeld dat Christus uit een tombe stapt. Op de zuil naast het reliëf zien we de hoofden van de hogepriesters Annas en Kaiafas, koning Herodes en Pontius Pilatus. Samen met het grote kruis en Christus op de koude steen wachtend op de kruisiging is het een indringende uitbeelding van de Man van Smarten.

Pronkstuk

De collectie kerkschaten bevat zoals te verwachten ook talloze kunstig bewerkte vergulde en zilveren mon-

De afbeelding van het Lam Gods in Picasso-stijl is heel trefzeker

Zicht op het priesterkoor en de apsis van de Sint-Lambertuskerk. Opvallend is dat Maria, links onder het kruis, wegstijgt.

Foto's: Hans Werther

De 'Gregoriusmis', de beeldengroep die de legende van een verschijning van Christus aan paus Gregorius de Grote toont.

Links: het zeventiende-eeuwse kazuifel dat werd vervaardigd voor de begrafenis van de kasteelvrouw van Horst. Het is het pronkstuk van de paramenten in Horst.

stransen en kelken. En heel veel paramenten. Tot de zeventiende eeuw waren er ettelijke weverijen in Horst. Dat blijkt overigens uit het beeld van de heilige Severus, die een weefspoel draagt, en in het speciaal voor paramenten ingerichte museum de Kantfabriek. Daar loopt tot 2 maart de expositie *De hemel op aarde*, toegespitst op de liturgische gewaden. Pronkstuk is het gewaad uit 1669, vervaardigd voor de begrafenis van de kasteelvrouw van Horst en gemaakt uit zijde, fluweel, gouddraad en linnen.

Het Lam Gods

Wie in de Lambertuskerk ronddwaalt, wordt getroffen door de buitengewoon expressieve gebrandschilderde ramen. Voor uw journalist de echte schat van de Lambertus. Het meest in het oog springend is het roosvenster in de westgevel van de kerk. Zoals alle roosvensters, bekend van de gotische kerken en kathedralen, hebben ze de vorm van een bloem. In het centrale gedeelte is Christus afgebeeld die op elk van de twaalf vensters rondom door een engel wordt aanbeden.

Opvallend is de uitbeelding van Christus in het centrale raam als het Lam Gods. Is deze benaming al metaforisch en dus verheven voor de mens, de kunstenaar heeft de unieke persoon van de God-mens nog eens benadrukt door de manier van afbeelden. Het veelkleurige dier heeft, ongetwijfeld geïnspireerd door

Picasso, wel zeven ogen. Kan men Picasso in al zijn onorthodoxe beeldtaal misschien niet waarderen, hier is de afbeelding heel trefzeker.

De vier evangelisten

Veelkleurig en diepzinnig zijn ook de ramen met de vier evangelisten in de zuidelijk gevel. Volgens de gangbare symboliek zijn de ze uitgebeeld als leeuw, rund, mens en adelaar. De gevleugelde mens staat al sinds de vroege Middeleeuwen voor Matteüs. In zijn evangelie komt immers de stamboom van Jezus voor om de menswording van God te onderstrepen. De gevleugelde leeuw duidt op Marcus. Hij begint zijn evangelie met Johannes de Doper in de woestijn bij de wilde dieren. Zo verblijft Jezus in zijn evangelie ook tussen de wilde dieren in de woestijn. Met het gevleugelde rund als offerdier wordt Lucas bedoeld. Aan het begin van zijn evangelie wordt door Zacharias in de tempel een offer gebracht. De gevleugelde adelaar staat sym-

bool voor Johannes. Het Woord van God daalt vanuit de hemel neer op aarde. De adelaar staat met zijn scherpe blik symbool voor die nederdaling.

De kathedraal van Chartres

Meer dan in het overig werk valt in de ommezingen, waar heiligen zijn afgebeeld die met de Lambertusparochie of met het bisdom Roermond een relatie hebben, de invloed van de fameuze ramen van de kathedraal van Chartres te herkennen. De kleuren en beeldenrijkdom van de ramen geven aan de wat strakke kerk de nodige diepte en kleurenpracht. +

Wim Moorman (tekst), Hans Werther (foto's) en Frans Jansen (vormgeving), *De hemel op aarde – De Sint-Lambertuskerk in Horst en haar inventaris*. Uitg. Stichting Beheer Kunstschaten Sint Lambertus Horst, 256 pp., hc., € 44,95, ISBN 978 90 807243 0 3. Te bestellen op www.kerkschatenhorst.nl